

UNELE TRANSFORMĂRI ALE SISTEMULUI DE PENSIONARE ÎN CONTEXTUL ÎMBĂTRÎNIRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Savelieva Galina, dr., cerc.șt.conf., *Institutul Național de Cercetări
Economice al Academiei de Științe a Moldovei*

Zaharov Svetlana, *Institutul Național de Cercetări Economice al
Academiei de Științe a Moldovei*

ABSTRACT. The process of population ageing which started from 1990-years has an irreversible nature at present. Given process is a direct threat to the demography security and stable social-economic development of the country along with the reduction of population number of the country and, particularly, employed population. The growth of pensioners number and the decrease of employed population, low retirement age in the conditions of growth of population's life expectancy and further increase of elderly population's numbers (according to forecasts) lower a financial stability of pension system. The evaluation of impact of demography ageing to pension system including the forecast of expenditure on pensions is performed.

Key words: population ageing, pensioner, old age pension, mandatory social insurance budget, expenditure of old age pensions, financial stability.

În pofida faptului, că în Republica Moldova procesul de îmbătrânire demografică s-a declanșat mai târziu, comparativ cu țările europene dezvoltate, în același timp, acest proces se caracterizează cu ritmuri mai rapide decât în țările dezvoltate, ceea ce derulează în condițiile deteriorării situației socio-economice, structurii populației pe vârste etc. Astfel, reducerea lentă a numărului populației, sporirea gradului de dependență a populației, nivelul mic a natalității, care nu asigură reproducerea simplă a populației, mortalitatea și, în special, supramortalitatea bărbaților în vîrsta aptă de muncă, sporul migrațional negativ, practic, sunt specifice pentru fiecare unitate administrativ-teritorială pe parcursul ultimilor ani. În perioada anilor 1995-2011 depopularea «a șters» de pe harta Moldovei populația unui oraș mare sau cca 120 mii persoane și aceasta numai în anul 2011, pentru primă dată din ultimii 20 ani, procesul de depopulare a scăzut vizibil și nu s-a înregistrat descreșterea naturală a populației și pierderile au fost condiționate de soldul negativ migrațional, mărimea căruia în anii precedenți a fost, de asemenea, neesențială – 0,8 mii persoane. În același timp, această cifră nu reflectă volumul total al pierderilor demografice. Numărul populației stabile a Republicii Moldova la 1 ianuarie 2012 a constituit 3559,5 mii persoane (cu 0,9 mii persoane mai puțin față de 2011). Tendințe de depopulare stabilă au asemenea raioane cum sunt: Basarabeasca, Șoldănești, Taraclia. În anul 2011, ca și în anii precedenți, cele mai esențiale pierderi demografice au fost înregistrate în raioanele: Drochia, Briceni, Rîșcani, Florești, Glodeni, Cimișlia, Hîncești (cu 0,5-0,6 mii persoane).

Coeficientul îmbătrînirii populației (numărul persoanelor în vîrstă de 60 ani și peste la 100 locuitori) a constituit 14,8 și este permanent în creștere. Dacă în anul 2005 ponderea populației în vîrstă de 60 ani și peste a fost de 13,2%, atunci în anul

2011 aproape 15,5% din populația rurală a depășit vârsta de 60 ani și peste, din totalul populației feminine rurale ponderea femeilor vârstnice fiind de 18,4%. În anul 2011 «a îmbătrînit» practic toate raioanele (exclusiv, raioanele Șoldănești și Dondușeni).

Toate acestea influențează negativ asupra dezvoltării stabile și durabile atât a fiecărui raion aparte, cât și în total pe țară. Situația neuniformă în domeniu aprofundat unele probleme legate de promovarea unor politici sociale, inclusiv, a serviciilor sociale și medicale, prestațiilor sociale, sistemului de pensionare etc. În aceste condiții necesitatea cercetării impactului procesului de îmbătrînire demografică asupra dezvoltării socio-economice a țării, inclusiv și determinarea cantitativă a impactului acestuia asupra unor politici sociale, cele mai importante legate de îmbătrînire, precum și elaborarea măsurilor necesare pentru ameliorarea situației în domeniu este actuală și va permite de a asigura dezvoltarea demografică a țării, inclusiv și a teritoriilor respective. Avînd în vedere acest fapt, este necesară argumentarea științifică a metodelor de măsurare mai profundă a impactului îmbătrînirii, precum și modelarea previziunilor respective în domeniu. Îmbătrînirea demografică măresc presiunea asupra populației apte de muncă, și consecințele pe termen lung ale acestui proces influențează majorarea cheltuielilor pentru asigurarea cu pensii, care în ultimii ani s-au mărit semnificativ datorită aprofundării procesului de îmbătrînire a populației.

Cea mai importantă viabilă problemă pentru Republica Moldova o constituie sistemul de pensionare, care în contextul schimbărilor demografice, de asemenea, a cauzat schimbările respective. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, legislația Republicii Moldova cu privire la pensii este subiectul unor discuții privitor la perfecționarea aducerii ei în corespundere cu normele internaționale. Politica socială trebuie să se bazeze pe principiul securității sociale, care presupune protecția intereselor vitale ale populației, în condițiile dezvoltării social economice stabile ale societății, ceea ce subînțelege efectuarea unei politici de stat în vederea identificării și prevenirii posibilelor riscuri și amenințări.

Continuarea proceselor de îmbătrînire a populației (majorarea cotei persoanelor în etate de la 10% în a. 2000 pînă la 20% în a. 2050 cu o reducere în același timp a ponderii copiilor de la 30% pînă la 21%) în condițiile globalizării au determinat faptul, că în Planul Internațional de Acțiuni de la Madrid privind îmbătrînirea (Madrid, 2002) și Strategia Regională pentru implementare au fost recomandate diferite variante de implementare a reformelor în sfera finanțării sistemelor de asigurare cu pensii, utilizarea mecanismelor flexibile de ieșire la pensie, de a asigura securitatea, stabilitatea, solvabilitatea și transparența sistemelor de asigurare cu pensii, crearea unui cadru normativ-legislativ pentru asigurarea privată și suplimentară cu pensii, avînd în vedere îmbunătățirea semnificativă a situației persoanelor vârstnice.

Practic, începînd cu anul 1990, sistemul de pensionare a fost permanent supus procesului de eficientizare. În conformitate cu Legea nr.437-XII din 27 decembrie 1990 cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova,

sistemul de pensionare se bazează pe principiul „solidarității generațiilor” în redistribuirea fondurilor sociale. Vîrsta pensionară prevăzută de legislația respectivă a fost 55 de ani pentru femei și 60 de ani pentru bărbați, vechimea de muncă care dădea dreptul la pensie deplină constituiau 20 de ani pentru femei și 25 de ani pentru bărbați, precum, au fost prevăzute unele categorii de persoane care au avut dreptul la pensie în condiții avantajoase. Concomitent, existența problemelor în domeniu specifice tranziției la economia de piață (reducerea locurilor de muncă, nivelul destul de mic a salariilor, deficitul surselor bugetare, etc.), a condus la necesitatea perfectării și cadrului legislativ în domeniu. Principiile de reformare continuă a sistemului de pensionare au fost determinate în Strategia reformei sistemului de asigurare cu pensii în Republica Moldova, aprobată prin Hotărîrea Parlamentului nr.141-XIV din 23 septembrie 1998, scopul căreia a fost asigurarea stabilității financiare a sistemului de pensionare, crearea sistemului transparent de asigurare socială, introducerea sistemului de evidență personificată a persoanelor asigurate, inclusiv, eficientizarea evidenței stagiului de cotizare a acestora și a cuantumului salariului luat ca bază pentru calcularea pensiei, etc. La baza sistemului de pensionare au fost puse asemenea principii cum sunt: mărimea pensiei minime garantată de stat, echitatea, responsabilitatea, dependența mărimii pensiei din numărul anilor lucrați sau din stagiul de cotizare, mărimea salariului (venitului), solidaritatea între generații, privind pensia condițional acumulativă.

În acest context, ca un pas important, a fost adoptarea unei legi noi în domeniu, Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 (în continuare – Legea de bază), aplicată de la 1 ianuarie 1999. Conform acestei legi, dreptul la pensie are fiecare persoană asigurată, domiciliată pe teritoriul republicii, precum, și persoana care la moment nu este asigurată, iar corespunde prevederilor. S-a stabilit dreptul la pensie pentru limită de vîrstă, inclusiv, condițiile de stabilire și de plată a pensiei, calcularea mărimii pensiei, minimul garantat și pensia minimă, indexarea pensiei, vîrsta de pensionare, stagiul de cotizare etc. Concomitent, a fost majorat și stagiul de cotizare, ceea ce s-a efectuat în două etape: *prima etapă*, începînd cu 1 ianuarie 1999 pînă la 1 ianuarie 2003 stagiul de cotizare a alcătuit 30 ani pentru bărbați și 30 ani pentru femei (majorarea stagiului de cotizare a constituit doi ani pentru femei și un an pentru bărbați anual, și a *doua etapă*, începînd cu 1 iulie 2011 pînă la 1 ianuarie 2020, în fiecare an ulterior stagiul de cotizare se majorează în mărime de jumătate pe an (pe an cu șase luni). Majorarea vîrstei de pensionare necesare obținerii dreptului la pensie pentru limită de vîrstă a contribuit la schimbarea numărului de pensionari pentru limită de vîrstă, iar stagiul de cotizare, respectiv, la cuantumul pensiei stabilite pentru limită de vîrstă. Principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale, inclusiv, principiul solidarității sociale intragenerații, au fost determinate prin Legea RM nr.489-XIV din 08 iulie 1999 privind sistemul public de asigurări sociale.

Analizînd sistemul de pensionare pentru perioada 2000-2011, este necesar de menționat două tendințe, sau perioada de 2000-2005/2006, în care se observă

diminuarea numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă, și 2006-2011, în care se observă creșterea numărului populației în vîrstă preconizată pentru ieșire la pensie (Fig.1).

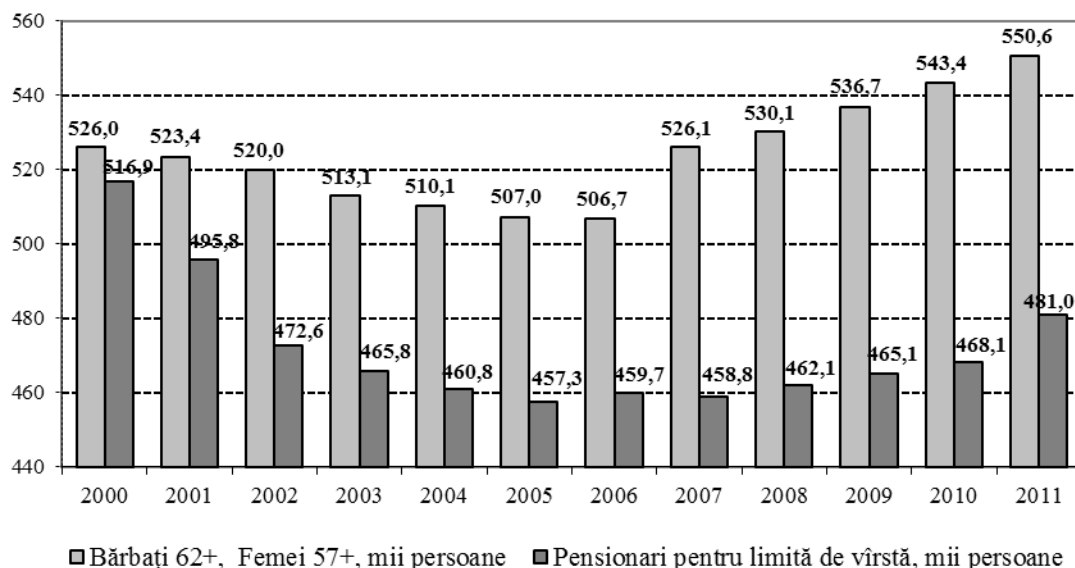

Fig.1. Evoluția populației în vîrstă pensionară și numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă, an. 2000-2011, la 1 ianuarie, mii persoane

Sursa: datele BNS și MMPSF

Numărul de pensionari, inclusiv, și în vîrstă de 57/62 ani și peste în anul 2011 comparativ cu anul 2000 a crescut cu 4,7 % . potrivit datelor statistice, din totalul populației acestei categorii 30,7 % reprezintă bărbați și 69,3 % femei, 61% pensionari a fost concentrată în mediul rural. Avînd în vedere că în perioada anilor 2000-2002 a avut loc majorarea vîrstei de pensionare, care începînd cu 1 ianuarie 2003 a fost suspendată, sunt două tendințe opuse: micșorarea numărului de populație în vîrstă de 57/62 ani, cu 19,3 mii persoane în perioada anilor 2000-2006 și majorarea, respectiv, cu 24,5 mii persoane în perioada anilor 2007-2011. Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă în perioada anilor 2000-2012 (la începutul anului) s-a micșorat de la 516,9 mii persoane, pînă la 457,3 mii persoane în anul 2005 și la 1 ianuarie 2012 a constituit 473,1 mii persoane. Practic, în perioada anilor 2002-2011, numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă a fost în limitele 472- 481 mii persoane, majorîndu-se începînd cu anul 2006.

Una din caracteristicile calitative a rezultatelor obținute din reforma de pensionare este mărimea medie a pensiei. Analizînd datele în domeniu pentru perioadă mai îndelungată, observăm că *cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă* în perioada anilor 1997-2000 practic a fost neschimbat, înregistrînd ritmul de creștere în anul 2001, de 1,6 ori față de anul precedent. Asemenea situație a fost și în anul 2004, crescînd de 1,5 ori față de anul 2003. Cea mai înaltă creștere a fost

înregistrată în anul 2001, de 1,9 ori față de anul 2000, precum și în anul 2004, sau creșterea față de anul 2003 a fost de 1,5 ori. Micșorarea cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă a fost înregistrată în anul 2010, față de anul 2009: ritmul de creștere a pensiei în anul 2010 față de anul 2009 a constituit 104,5% comparativ cu acel ritm de 120,3% observat dintre anii 2009 și 2008 sau mai mică cu 15,7 p.p.), paralel, a avut loc și micșorarea nivelului pensiei reale – 97,3%, comparativ cu anul 2009.

Analizînd rata de înlocuire a pensiilor pentru limită de vîrstă (coraportul dintre salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie și cuantumul mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă) se observă că, practic, în perioada anilor 2006-2011 acest indicator a variat în limitele 26,9% – 29,0%. Dacă în anul 1997 rata de înlocuire a pensiilor a fost de 39,2%, iar în anul 2000 s-a micșorat pînă la nivel de 21,3%, apoi acest indicator a înregistrat valori nestabile, majorîndu-se numai în perioada anilor 2001-2005 (în anii 2002-2003 acest indicator a fost de 24%), iar începînd cu anul 2006 a avut o dinamică nestabilă (Fig.3).

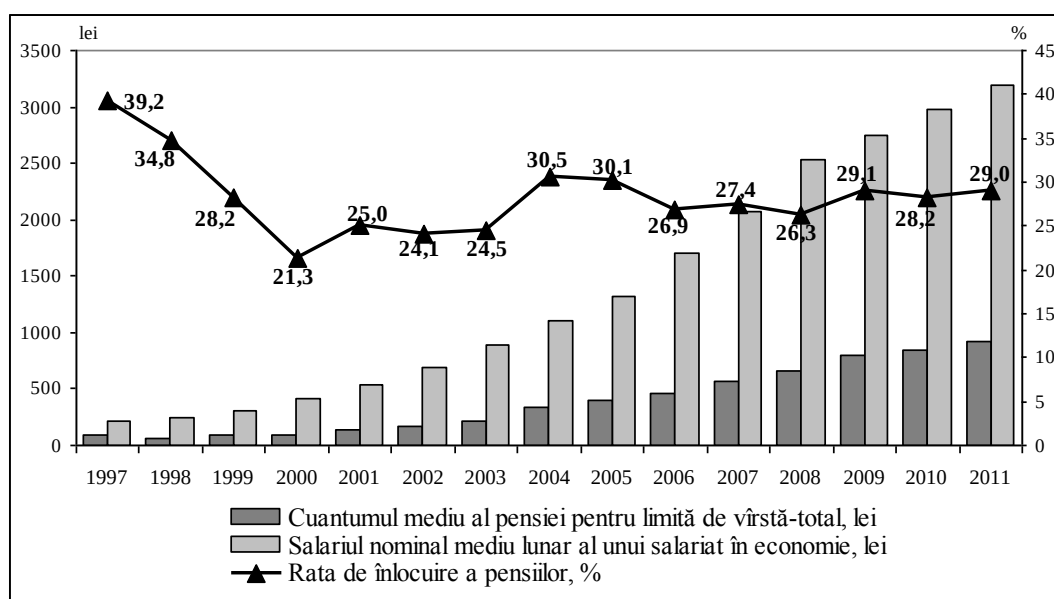

Fig.2. Caracteristica evoluției ratei de înlocuire pentru perioada 1997-2011

Sursa: datele MMPSF

Indexarea anuală a pensiilor, care se efectuează începînd cu anul 2003, a contribuit la majorarea mărimii pensiilor, precum, și la îmbunătățirea nivelului de trai a pensionarilor. Comparînd procentul de indexare a pensiilor pentru perioada anilor 2003-2011, este necesar de menționat faptul, că numai în anul 2010 a fost stabilit cel mai mic procent de indexare, care a constituit doar 4,3% (în acest an creșterea salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie a constituit 108,2%, iar creșterea Indicelui Prețurilor de Consum (IPC, Tab. 1).

Tabelul 1. Unele caracteristici comparative de indexare a pensiilor și evoluția salariului în anii 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Indexarea pensiilor de asigurări sociale de stat, %	19,3	22,3	18,2	15,7	20,7	17,0	20,0	4,3	7,8
IPC, %	111,6	112,4	111,9	112,7	112,3	112,7	100,0	107,4	107,6
Ritmul de creștere a salariului nominal mediu lunar pe economie, %	128,8	123,9	119,5	128,7	121,7	122,5	108,6	108,2	111,6

Sursa: Rapoartele sociale anuale MMPSF

Majorarea cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă a contribuit și la micșorarea diferenței dintre mărimea pensiei și minimul de existență a pensionarului. Cele mai înalte procente a acestui coraport din perioada anilor 2001-2011, au fost înregistrate în anii 2009 și 2011 (respectiv, 78,3% și 71,0%).

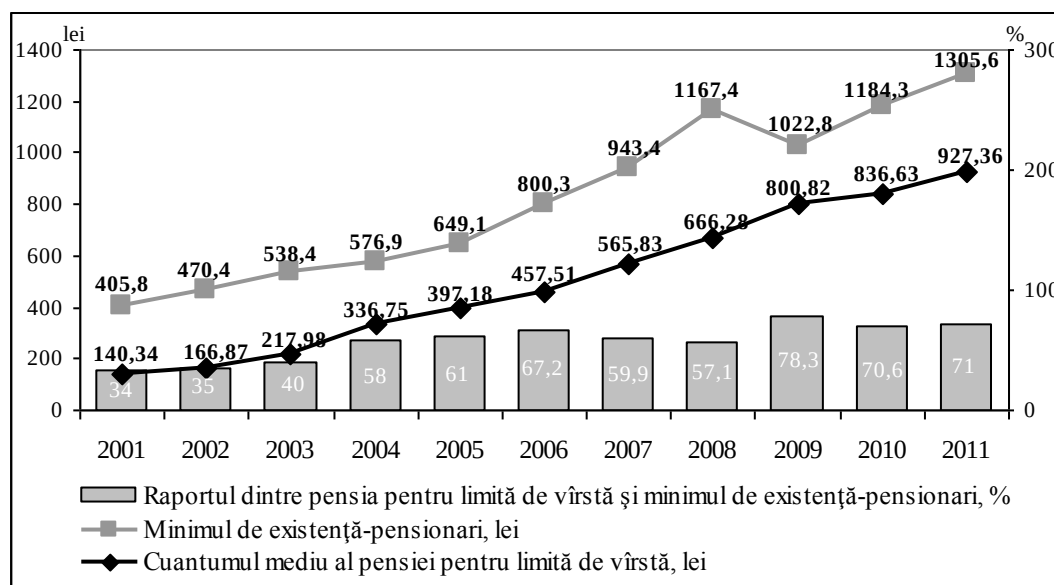

Fig.3. Evoluția minimului de existență a pensionarului și a cuantumului medie al pensiei pentru limită de vîrstă pentru anii 2001-2011

Sursa: calculele proprii în baza datelor MMPSF, CNAS

Cuantumul pensiilor nu acoperă cele mai principale necesități vitale ale pensionarului (cuantumul pensiei este mai mic decît mărimea minimului de existență) și aceasta necesită prelungirea activității de muncă după ieșirea la pensie. Analiza multor variante de prognoză a populației Republicii Moldova (IIEȘP AȘM, BM, ONU) confirmă faptul, că îmbătrînirea demografică a populației va continua,

ceea ce trebuie să fie luată în considerare la asigurarea dezvoltării durabile socio-economică a țării.

Evaluarea prudenței financiare a sistemului de pensionare are o importanță majoră în condițiile create. Raportul dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă și populația atît activă cît și ocupată arată, că raportul dintre numărul populației active și numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă are o tendință de reducere de la 3,20 în a. 2000 pînă la 2,61 în a. 2010, cu o creștere nesemnificativă pînă la 2,69 în a.2011.

Asemenea situație, întradevăr, influențează și asupra stabilității financiare a bugetului de asigurărilor sociale de stat (BASS). De exemplu, ținînd cont de micșorarea numărului de salariați din economia națională, dacă efectuăm calculele cotizațiilor din fondul de remunerare a muncii pentru anii 2009-2011, atunci obținem că numai din acest motiv suma totală a pierderilor în contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii virate numai de angajatori a constituit de 842009,315 mii lei.

Tabelul 2. Calcularea pierderii contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii virate de angajatori în anii 2000-2011, lei

	2008	2009	2010	2011
1. Numărul salariaților, persoane	618053	593366	572192	517612
2. Depășire, +/- persoane	-	-24687	-21174	- 54580
3. Salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie	2525,7	2747,6	2971,7	3193,9
4. Fondul de remunerare a muncii (FRM) salariaților disponibilizați, lei	-	813960014,4	755073309,6	2091876744
5 Contribuțiile de asigurării sociale, %	24,0	23,0	23,0	23,0
6. Pierderile BASS din FRM, mii lei	-	187210,803	173666,861	481131,651
7. Contribuțiile de asigurări sociale individuale, %	5,0	6,0	6,0	6,0
8. Pierderile BASS din contribuțiile individuale, lei din persoană în an	-	1978,272	2139,624	2299,608

Sursă: calculele proprii în baza datelor CNAS

Analizînd executarea BASS pentru anii 2000-2011, menționăm că în perioada anilor 2004-2011 cheltuielile pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă s-au majorat mai mult de 3 ori, constituînd la sfîrșitul anului 2011 suma de 4948161,9 mii lei, ceea ce a constituit 108,8 % comparativ cu a. 2010. Contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii în structura veniturilor reale a BASS) pe anul 2008 au constituit 85,38 %, iar în a. 2011 ele s-au redus și constituiau numai 72,20 %. În anul 2008, cheltuielile destinate pensiilor de asigurări sociale în structura cheltuielilor efective constituiau 83,4 %, rămînînd practic neschimbate și în anul 2011 sau 83,8 %. Aceeași situație se referă și la cheltuielile pentru achitarea

pensiilor pentru limită de vîrstă în structura cheltuielilor efective, care în anul 2008 constituiau 77,4 %, iar în anul 2011 – 78,0 %. În pofida faptului, că contribuțiile de asigurări sociale obligatorii de stat în perioada analizată s-au redus în anul 2011, cheltuielile efective pentru plata pensiilor de asigurări sociale a rămas la același nivel. Aceiași situație se referă și la veniturile obținute din contribuțiile pentru asigurările individuale de stat, virate de persoanele fizice, proprietarii de terenuri agricole, care în a. 2001 constituiau 146913,3 mii lei, iar în a. 2011 au constituit numai 5990,5 mii lei și s-au redus de 24,5 ori în perioada menționată (conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale de Stat).

Reieșind din cele expuse, în condițiile îmbătrînirii demografice sarcina principală constă în elaborarea previziunilor privind afit numărul așteptat al pensionarilor, cît și determinarea cheltuielilor necesare pentru plata pensiilor. Conștiind aceasta, a fost elaborat un mecanism care prevede interdependența dintre cheltuielile pentru plata pensiilor (Y_t), numărul pensionarilor pentru limita de vîrstă și mărimea pensiei medie după bătrînețe și care are următoarea expresie:

$$\left\{ \begin{array}{l} Y_t = P_t \times C_{\tan} \\ P_t = N_t \times \beta_f \\ C_{\tan} = 3C_{t-1} + 9C_t = 3C_{t-1} + 9\alpha_{t-1}C_{t-1} \\ \alpha_{t-1} = \frac{I_{t-1} + F_{t-1}}{200} \\ \beta_f = \frac{P_f}{N_f} \\ C_t = \alpha_{t-1}C_{t-1} \end{array} \right. \quad (1)$$

unde :

Y_t - prognoza cheltuielilor pentru plata pensiilor destinate pensionarilor pentru limită de vîrstă în anul t , mii lei;

N_t - prognoza numărului populației stabile în vîrstă pensionară în anul t , persoane;

C_{t-1} , C_t - cuantumul mediu lunar al pensiei pentru limită de vîrstă cu evidența coeficientului indexării prestațiilor de asigurări sociale în anul $t-1$, t , lei;

C_{tan} - cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă în anul t (anual), lei;

P_t - prognoza numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă în anul t , persoane;

β_f - raportul dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă (P_f) și numărul populației stabile în vîrstă pensionară (N_f) pentru ultimul an de raportare (efectiv);

α_{t-1} - ritmul de creștere a cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă, ținînd cont de coeficientul indexării prestațiilor de asigurări sociale în anul $t-1$, reieșind din creșterea anuală a Indicelui Prețurilor de Consum și creșterea anuală a

salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie față de anul precedent pe țară în anul $t-1$;

I_{t-1} - prognoza Indicelui Prețurilor de Consum în anul precedent $t-1$;

F_{t-1} - prognoza salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie față de anul precedent în anul $t-1$, lei;

t - anul prognozei.

Numărul pensionarilor a fost determinat în baza prognozei demografice pentru Republica Moldova, anii 2012-2050, efectuat de Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. În rezultatul calculării cheltuielilor necesare pentru plata pensiilor pentru limită de vârstă au fost obținute următoarele rezultate pentru perioada anilor 2012-2015 și anume:

$Y_{2013} = 6046,2$ mil lei; $Y_{2014} = 6682,5$ mil lei și $Y_{2015} = 7373,7$ mil lei.

Către anul 2015, cheltuielile pentru plata pensiilor destinate pensionarilor pentru limită de vârstă se vor majora față de anul 2012 – cu 33,8%, față de anul 2013 cu 22,0% și față de anul 2014 – cu 10,3%.

Concluzii. Reformarea sistemului de pensionare în contextul procesului de îmbătrânire, precum și majorarea vârstei de pensionare necesare obținerii dreptului la pensie pentru limită de vârstă, a contribuit la diminuarea numărului de pensionari. Numărul pensionarilor pentru limită de vârstă în baze generale, practic a fost restabilit la nivelul anului 1997, constituind în anii 2010-2011, respectiv 87,8 % și 88,6 % din numărul pensionarilor pentru limită de vârstă, pe când, numărul pensionarilor pentru limită de vârstă nou-stabilite în baze generale a constituit în anul 2011 – 97,3 %. Majorarea treptată a numărului de pensionari pentru limită de vârstă a fost motivată prin faptul că a fost suspendată majorarea vârstei de pensionare.

Începând cu anul 2003 a fost introdus mecanismul de indexare a pensiilor, ceea ce a contribuit la majorarea cuantumului pensiilor în sistemul de asigurări sociale de stat. Totodată, rata medie de înlocuire a pensiei rămâne la un nivel destul de jos – în anul 2011 coeficientul de înlocuire a constituit 29,0%. Acest indicator este destul de mic și nu corespunde standardelor ILO (40% conform Convenției 102). Coraportul dintre mărimea pensiei și minimul de existență a pensionarului în anul 2011 a constituit 71%. Micșorarea populației ocupate, paralel cu creșterea pensiilor nou stabilite, contribuie la instabilitatea financiară a sistemului de pensionare. Ținând cont de creșterea populației în vârstă (coeficientul de îmbătrânire a constituit 14,8% în anul 2011), se observă creșterea poverii asupra populației economic active.

Reieșind din cele expuse, recomandările în domeniu sunt orientate spre:

- sporirea prudenței financiare a sistemului de pensionare, prin micșorarea numărului de pensionari, având în vedere majorarea vârstei de pensionare și stabilirea vârstei unificate de ieșire la pensie, atât pentru femei, cât și pentru bărbați;
- promovarea politicilor spre viață activă a pensionarilor, prin stimularea ocupării pensionarilor;

- reexaminarea și modificarea actelor normative și legislative, inclusiv și aplicarea dreptului la pensionare anticipată;
- reactualizarea și simplificarea cadrului legislativ în domeniul sistemului de pensionare (unificarea sistemului de pensionare), inclusiv, perfecționarea mecanismului de calculare a pensiei, ținând cont de experiența avansată a altor țări;
- promovarea sistemelor profesionale și private de pensii. În Republica Moldova deja a fost adoptată Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii, nr.329-XIV din 25 martie 1999 cu modificările și completările ulterioare. Totodată, practic, această lege nu funcționează, din lipsa unui mecanism clar în domeniu - comportamentul investitorilor, atitudinea cetățenilor față de activitatea în domeniu, nivelul scăzut de conștientizare vizavi de acest sistem etc. Cu toate acestea, promovarea ideilor de implementare a acestui sistem reprezintă o decizie modernă în viitor, ținând cont de riscurile existente pentru funcționarea sistemului existent de pensii.

Bibliografia

1. Madrid International Plan of Action on Ageing and Political Declaration, 8-12 April 2002, Madrid.
2. Raportul privind activitatea Casei Naționale de Asigurări Sociale pe anul 2008, 2009, 2010, 2011.
3. Raport Social Anual 2011. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. RM. Chișinău, 2012, pp.153.
4. Saveliieva, G., Marcova, I. Particularitățile îmbătrânirii populației în Republica Moldova. Procesele socio-demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni: conf. șt. intern., 15-16 octombrie 2009. IIEȘP AȘM, Fondul ONU pentru Populație. Chișinău, 2009, pp.184-188.
5. Saveliieva, G., Tomceac, A., Taragan, R., Cotelnic, V., Zaharov, S. Monitorizarea și evaluarea impactului îmbătrânirii demografice. Ediția a VII-a a Conferinței Internaționale Științifico-Practice, 18-19 octombrie 2012. IEFS, Chișinău, 2012, vol. III, pp. 229-235.
6. Zaharov, S. Provocările îmbătrânirii populației: problemele reformei sistemului de pensii. Conferința științifică internațională, 7 iulie 2012. Ediția a VIII-a, Academia Română – Filiala Iași, ICES „Gh.Zane”, Iași, 2012, Volumul XI, pp.165-172.